

ERCİYES
Yeminli Mali Müşavirlik ve
Bağımsız Denetim A.Ş.

BASEL II ve KOBİ'LERE ETKİLERİ

Mustafa Bilal KUTSAL

ÖZET

Bankalar için sermaye, olumsuz koşulların gerçekleşmesi durumunda bankanın faaliyetlerini sürdürmesini sağlayacak son savunma hattıdır. Yönetimde aksaklıkların olduğu, ihtiyaten ayrılan karşılıkların yeterli olmadığı durumlarda, banka maruz kaldığı zararları sermaye ile karşılamaktadır. Sermayenin yeterli olmadığı durumlarda da bankalar iflas edebilmektedir. Bu sebeple bankaların ne kadar sermaye ile çalışması gerektiği sorusu banka denetim otoritelerinin temel çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır.

Temel olarak bankaların, maruz kaldıkları risklerin büyüklüğü ile paralel sermaye yükümlülüklerine tabi olması prensibini benimseyen Basel II, Basel I'e göre oldukça kapsamlı ve teknik seviyesi yüksek bir metindir. Böylesi kapsamlı ve teknik bir metnin, hiç şüphesiz, başta bankalar olmak üzere pek çok kesim üzerinde önemli etkileri olması beklenmektedir. Bu kesimler içerisinde en çok tartışılanlardan biri de KOBİ'lerdir. Bunda KOBİ'lerin ülke ekonomilerindeki kritik konumları ve Basel II ile getirilen sıkı kurallara uyum konusunda yaşayabilecekleri problemlerin varlığı etkili olmuştur.

Bu çalışmada Basel II'nin KOBİ kredilerine muhtemel etkileri değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu çerçevede öncelikle Basel I ve Basel II sermaye yeterliği uzlaşmalarının oluşum süreci üzerinde durulmuş, Basel I'in yetersiz olduğu noktalar ve Basel II ile getirilen yeni uygulamalar ortaya konulmuştur. Türkiye'de kullanılan KOBİ tanımları, KOBİ'lerin ülke ekonomisi içerisindeki yeri ve finansman kaynakları, Basel II'de kullanılan KOBİ tanımı, risk ağırlıklarının belirlenmesi incelenmiş ve daha sonra Basel II KOBİ hükümlerine değinilmiştir. Ardından, Basel II'nin KOBİ kredilerine etkileri KOBİ'ler açısından değerlendirilmiş ve KOBİ'lerin bu değişim sürecinden nasıl etkilenecekleri ve uygulama sürecine kadar ne tür hazırlıklar yapmaları gerektiği ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca Basel II ve KOBİ'lere etkileri konusunda nihai değerlendirmeler yapılarak öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1. BASEL II'NİN ORTAYA ÇIKMA SÜRECİ	2
1.1 BASEL I KRİTERLERİNİN EKSİKLİKLERİ.....	2
1.2 BASEL II KRİTERLERİNİN TEMEL AMAÇLARI	4
1.3 BASEL II UYGULAMASININ TEMELLERİ.....	5
1.3.1 Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü.....	6
1.3.1.1 Basel II'de Risk Ölçümleri.....	7
1.3.1.1.1 Standart Yaklaşım ve Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım.....	8
1.3.1.1.2 İçsel Derecelendirme Yaklaşımları.....	8
1.3.2 İkinci Yapısal Blok: Kamu Denetimi.....	9
1.3.3 Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini.....	10
2. KOBİ VE KOBİ KREDİLERİ.....	11
2.1 KOBİ'LERİN ÖNEMİ	11
2.2 KOBİ'LERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI	11
2.3 TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMLARI	12
2.4 BASEL II KRİTERLERİNE GÖRE KOBİ OLMA ŞARTLARI	13
2.5 KOBİ'LERİN ÜLKE EKONOMİSİ İÇİNDEKİ YERLERİ.....	14
2.6 KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI	16
3. BASEL II'NİN KOBİ'LERE ETKİLERİ.....	21
3.1 KOBİ KREDİLERİNE İLİŞKİN SERMAYE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN BELİRLENMESİ	22
3.1.1 Mevcut Bankacılık Mevzuatında Yer Alan Hesaplama Sistemi.....	23
3.1.2 Basel II Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımında KOBİ'ler	23
3.1.3 Basel II Standart Yaklaşımında KOBİ'ler	24
3.1.4 Basel II İçsel Derecelendirme Yaklaşımında KOBİ'ler.....	26
3.2 BASEL II'NİN KOBİ KREDİLERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ.....	27
3.2.1 Kredi Miktarı.....	27
3.2.2 Derecelendirme Gereklere ve Kurumsal yönetim.....	28
3.3 BASEL II SONRASI KOBİLERDEN BEKLENENLER.....	29

3.4 UFRS VE BASEL II.....	32
4 SONUÇ VE ÖNERİLER	34
4.1 SONUÇ.....	34
4.2 ÖNERİLER.....	34
KAYNAKÇA.....	37

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1 Basel II Uzlaşısı Yapısal Blokları	6
Tablo 1.2 Basel Komitesinin Önerdiği Risk Ölçüm Yaklaşımları	7
Tablo 2.1 Farklı Kurumlarca Kullanılan KOBİ Tanımları.....	13
Tablo 2.2 KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri.....	14
Tablo 2.3 KOBİ'lerin Dünya Ekonomisindeki Yeri	15
Tablo 2.4 Kredi Kanalı Ölçekleri	20
Tablo 3.1 Basel II Standart Yaklaşım KOBİ'lerin Risk Ağırlıkları	24
Tablo 3.2 KOBİ'lerin Derecelendirme Notuna Göre Risk Ağırlıkları	24
Tablo 3.3 Standart Yaklaşımında Risk Azaltıcı Olarak Kabul Edilebilecek Teminatlar	25
Tablo 3.4 Standart Yöntem İpotek Karşılığı Verilen Kredilerde Risk Ağırlığı	26

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1 Basel II Sermaye Yeterliliği Rasyosu	7
Şekil 2.1 Basel II'ye Göre KOBİ Tanımlaması.....	14
Şekil 2.2 Verilen Teminat Türü.....	18
Şekil 2.3 Reel Sektör Firmalarının Finansman Yapısı	19
Şekil 3.1 KOBİ Kredilerine İlişkin Portföy Sınıflandırması.....	22
Şekil 3.2 Standart Yöntemde Fiyatlama	24
Şekil 4.1 Diğer Finansman Teknikleri.....	35

KISALTMALAR LİSTESİ

Türkçe   **İngilizce**

KOBİ	SME	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
	BIS	Uluslararası Ödemeler Bankası
	BCBS	Basel Bankacılık Denetim Komitesi
	OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
KOSGEB		Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
BDDK		Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
TMSK		Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
İSO		İstanbul Sanayi Odası
TCMB		Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
İMKB		İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
GSMH		Gayri Safi Milli Hasıla
TBB		Türkiye Bankalar Birliği
UFRS		Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
SPK		Sermaye Piyasası Kurulu
TTK		Türk Ticaret Kanunu
KGF		Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş.

GİRİŞ

Son yıllarda finansal piyasalarda yaşanan ekonomik krizlerin, küreselleşmenin bir sonucu olarak dünya piyasalarına da kolayca yayıldığı görülmüştür. Krizler artık ülkelerin değil, dünya piyasalarının ortak sorunu haline gelmiştir. Böyle durumlarda alınan en temel önlem, gözetim ve denetim sisteminin, uluslararası denetim standartları oluşturarak etkinliğini artırmak olmuştur.

Yaşanan krizler sonrasında yapılan çalışmalar risk yönetimindeki yetersizlikleri ve bu alandaki düzenleme eksikliklerini gözler önüne sermiştir. Bu durum risk yönetimi konusunda uluslararası standartların belirlenmesini ve denetim mekanizmasının etkinliğinin artırılmasını gerektirmiştir. Bu amaçla önce Basel I, ardından da bunun yetersizliklerini ortadan kaldırmak üzere daha üst standartlar getiren Basel II uygulamaları ortaya konulmuştur. 2008 yılı başında Türkiye'nin de uygulamayı taahhüt ettiği bu kurallar bütünü bankacılık sisteminin ve işletmelerin bu sürece süratle hazırlanmasını zorunlu hale getirmiştir.

Birçok alanda köklü değişiklikler getiren Basel II sürecinden en çok etkilenmesi beklenen bankacılık kesimi ile birlikte, reel sektör işletmeleri ve özellikle de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerdir (KOBİ). Türkiye'de çok kısa bir zamana kadar KOBİ tanımı konusunda dahi büyük bir belirsizlik olduğunu düşünecek olursak, bu işletmelerin çok kısa bir süre sonra uluslararası standartlar çerçevesinde kredi koşullarına tabi olma zorunlulukları, hiçte yersiz olmayan bir endişeyle karşılanmaktadır. Bugüne kadar belirli standartlara göre faaliyet göstermek konusunda herhangi bir kurala tabi olmayan, önemli bir kısmı kayıt dışı faaliyet gösteren, kurumsallaşmak konusunda henüz fazla mesafe alamamış, risk yönetimi, hatta firma yönetimi konusunda bilimsel metot ve tekniklere pek de aşına olmayan KOBİ'ler bir anda önemli ve kaçınamayacakları bir dönüşüm süreci ile karşılaşmışlardır. Gerek bankacılık sistemi, gerekse fon ihtiyacı içinde olan reel sektör işletmelerinin, özellikle de KOBİ ölçeğindeki işletmelerin bu gelişmeden önemli ölçüde etkilenmesi kaçınılmazdır. (Aras, 2005)

1. BASEL II'NİN ORTAYA ÇIKMA SÜRECİ

Basel II; bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçümü, değerlendirilmesi ve sermaye standartlarının uluslararası düzeyde uyumlaştırılmasına ilişkin olarak Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi (BCBS) tarafından yayımlanan standartlar bütünüdür.

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) 55 ülkenin merkez bankalarının oluşturdukları uluslararası bir kuruluştur. Bankaların dünya çapında ortak standartlarda çalışmalarını sağlamak üzere 1974 yılında BIS bünyesinde 13 üye ülkenin katılımıyla “Basel Komitesi” oluşturulmuştur. Komitenin yayımladığı kural ve yöntemleri içeren metinlerin her ne kadar hukuksal anlamda bağlayıcılığı olmasa da tüm ülkelerce bu hususta yapılan düzenlemeler süratle, çoğunlukla da aynen iktibas edilmektedir.

Komite, üye ülkelerin denetleme teknikleri ve çalışmalarını ayrıntılı bir şekilde belirlemekten çok, ortak ve standart yaklaşımlar saptayarak, belirli bir vizyonu dünyaya yayabilmek amacı taşımaktadır. Bu çerçevede, komitenin önemli hedeflerinden birisi de uluslararası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır. Bu hedef kapsamında iki önemli ilke belirlenmiştir. Birinci ilke, hiçbir bankacılık kuruluşunun denetlemeden kaçmaması gerektiği, ikinci ilke ise yapılan denetlemelerin yeterliliğidir. Bu amaçla, 1975 yılından beri çok sayıda çalışma yayınlamıştır. Son yıllarda komite çalışmalarının önemli bölümünü sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemeler oluşturmaktadır. (BIS, 2007)

Basel Komitesi tarafından farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerine sektörel bir standart getirmek amacıyla, Basel I olarak adlandırılan sermaye uzlaşısı 1992 yılsonu geçerli olmak üzere 1988 yılında yayımlanmıştır.

1.1 BASEL I KRİTERLERİNİN EKSİKLİKLERİ

Basel I'de yer alan sermaye yeterliliği hesaplamasında bankalar bir birimlik sermayeleri karşılığında maksimum 12.5 birim risk üstlenebilmekteydiler. Yani banka sermayelerinin, riskli aktiflere oranının %8'den az olamayacağını ifade eden sermaye yeterlilik rasyosu

getirilmişti. Bu yöntem incelendiğinde muhtelif eksikliklerinin bulunduğu kolayca görülmektedir.

Bunların ilki banka sermayesinin sadece kredi riskiyle ilişkilendirilmiş olmasıdır. Sermaye yeterliliği oranının paydasını oluşturan maruz kalınan riskin büyüklüğünün doğru ve tam olarak ölçülebilmesi risk yönetimi bakımından önem taşıyan konulardan birisidir. Bankaların faaliyetleri dolayısıyla yüksek miktarda piyasa, operasyonel ve likidite riskleri üstlendikleri gerçeği dikkate alındığında banka sermayelerinin sadece kredi riskleri ile ilişkilendirilmiş olması yapılan sermaye yeterliliği ölçümünün etkinliğini azaltıcı bir unsurdur.

Bu yönetime ilişkin eleştirilen diğer bir husus ise risk duyarlılığının yetersiz olmasıdır. Kredi riskinin %0, %10, %20, %50 ve %100 olmak üzere sadece beş farklı risk ağırlığı ile ölçülmesi ve bu ağırlıkların uygulanacağı kalemlerin belirlenmesinde Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkesi olup olmama kriterinin dikkate alınması yöntemin riske olan duyarlılığını azaltmaktaydı. Uzlaşının bir diğer eksikliği ise tek bir yöntem içermesi ve farklı özellikler gösteren veya farklı şartlarda faaliyette bulunan tüm bankaların aynı yönetime tabi olmasıydı.

Tüm bu eksikliklerine rağmen Basel I uluslararası bir standart haline gelmiş ve bu uzlaşığı temel alan bir sermaye yeterliliği ölçüm yöntemi 1989 yılında yayımlanan bir düzenleme ile ülkemizde de uygulanmaya başlamıştır.

Piyasa risklerinin bankaların finansal yapılarında önemli bir rol üstlendiğinin daha iyi anlaşılmasıyla 1996 yılında piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesini içeren bir doküman Basel Komitesi tarafından yayımlanmıştır. Ülkemizde de 2001 yılında yürürlüğe giren bir yönetmelikle sermaye yeterliliği ölçümlerine piyasa riskleri dahil edilmiştir.

Basel I'in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikleri ve finansal piyasalardaki gelişmeler dikkate alınarak Basel II'ye ilişkin ilk istişari metin Basel Komitesi tarafından Haziran 1999'da kamuoyu ile paylaşılmıştır. Denetim otoriteleri, merkez bankaları ve bankaların görüşleri ile olgunlaşan ve temel konularda sağlanan uzlaşma neticesinde Basel II'nin ana hatları belirginleşmiştir. Tam mutabakat ise altı yıllık bir süre sonunda

sağlanabilmiştir. 2005 yılı kasım ayında piyasa riski hesaplamalarına spesifik riskin dahil edilmesini içeren ilave ile 2006 Haziran ayında Basel II nihai halini alarak yayımlanmıştır.

1.2 BASEL II KRİTERLERİNİN TEMEL AMAÇLARI

Basel Komitesi, Basel I'e göre oldukça farklı bir yapıda olan Basel II'nin temel amaçlarını şu şekilde sıralamaktadır.

- Basel II içerisinde yer alan alternatif yöntem önerileri 'one size fits all' olarak ifade edilen tekdüzeliği ortadan kaldırmakta ve bankalara, yapıları ile uyumlu olan yöntemi seçme imkanı vermektedir.
- Sektörden gelen değerlendirmelerin de ışığında, basit yaklaşımların önemli faaliyetlere ilişkin riskleri yeterli düzeyde ölçmediği sonucundan hareketle, Basel II içerisinde basitlik ile riske duyarlılık amaçlarının dengeli bir şekilde yer alması sağlanmıştır. Bu çerçevede, Basel II'nin olabildiğince basit ve uygulanabilir olması, ancak bu basitleştirmenin, temel amaçlardan olan riske duyarlılık ve esnekliğe zarar verici mahiyette olmaması hedefleri gerçekleştirilmiştir.
- Sermaye yeterliliği ölçümlerine ilişkin olarak yapılması gerekli olan iki önemli değişiklik Basel II ile gerçekleştirilmiştir. Bunlar sermaye yeterliliği ölçümlerinin yapısının genişletilmesi ve ölçümlerin riske daha duyarlı hale getirilmesidir. Basel II'nin farklı ama birbirini tamamlayan üç ayaklı bir temel üzerine oturtulması ilk hedefe, Basel II içerisinde yer alan yöntemlerin riske duyarlı olması da ikinci hedefe ulaşma açısından oldukça önemlidir.
- Basel II ile bankaların etkin risk yönetim sistemlerini kurmaları ve geliştirmeleri teşvik edilmiştir.
- Farklı pozisyonlara ilişkin sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında, Basel I'e göre daha gerçekçi bir teşvik mekanizması oluşturulmuştur. Bu kapsamda, Basel I içerisinde yer alan 'klüp kuralı' ortadan kaldırılmıştır.

- Kamuya açıklanan sermaye yeterliliği bilgilerinin kapsamı ve içeriği genişletilmiştir.
- İkinci Yapısal blok ile etkin banka yönetimi ve denetimi için vazgeçilmez faaliyetler olan banka sermaye yeterliliği düzeyinin banka ve denetim otoritesi tarafından değerlendirilmesi sağlanmıştır.
- Sermaye yeterliliğine ilişkin bilgilerin kamuya açıklanması suretiyle finansal ve ekonomik istikrara oldukça önemli katkılarda bulunulması amaçlanmıştır. (Yüksel, 2005, s.3)

1.3 BASEL II UYGULAMASININ TEMELLERİ

Basel II, risk odaklı sermaye yönetimi ve risk odaklı kredi fiyatlamasını yani, etkin risk yönetimini temel almaktadır. Risk odaklı kredi fiyatlaması bankalarla kredi ilişkisi içinde olan bütün işletmeleri, özellikle de KOBİ'leri etkileyecek bir uygulamadır. Bu yeni yaklaşımla birlikte, kredi talepleri kredi riskine göre değerlendirilmektedir. Kredi riski ise, firmanın finansal verileri yanında firma faaliyetleri ve yönetimini de içeren bütün göstergelerin bir arada değerlendirilmesi sonucu tespit edilen "firma derecelendirme notu" ile belirlenmektedir. Öte yandan banka açısından yüklenilen riskte ise; tahsis edilen kredinin teminatı, vadesi, para birimi vb. gibi faktörler belirleyici olmaktadır. Basel II, kredi işleminin kendisinden kaynaklanan riski ve kredi kullanan firmanın riskini bir arada değerlendirmektedir. Bu değerlendirme sonrasında riske göre kredi fiyatlaması yapılmakta, diğer bir ifade ile firma riski ve kredi riski doğrudan kredinin fiyatına yansıtılmaktadır.

Öte yandan bankanın kredi verdiği firmanın riskinin yüksek olması kendisinin maruz kaldığı riski artıracaktır. Böyle bir durumda banka maruz kaldığı kredi riski arttıkça riske göre daha fazla sermaye bulundurmak zorunluluğundadır. Bu kaybını da kredi fiyatına yansıtarak kendisini koruyacaktır. Sonuçta kredilendirmeden kaynaklanan firma ve kredi riski, maliyetin temel faktörü olarak kredi kararında belirleyici olacaktır. Basel II uygulaması ile birlikte, kredilendirmede subjektif değerlendirmelerden çok, objektif faktörlere dayanan kriterlerin benimsenmesi sonucu, kredi sınıflandırma sistemleri ve kredi risk ölçümünün çok daha homojen bir yapıya kavuşmasının sağlanması beklenmektedir.

Yeni Düzenleme bankalara, hem kredi riski hem de operasyonel risk için çok daha geniş bir risk ölçme ve yönetme esnekliği vermektedir. Böylece daha geniş bir kapsamda sermayenin mevcut riske uyumlu hale getirilmesi ile bankacılık sisteminin daha güvenilir ve daha verimli bir yapıya kavuşması beklenmektedir. (Aras, 2005, s.6)

Basel II, üç yapısal blok üzerine kurulu bir düzenlemedir. (Tablo 1.1)

Tablo 1.1 Basel II Uzlaşısı Yapısal Blokları

Yapısal Blok	
I. Asgari Sermaye Yükümlülüğü	Bankanın İçsel Denetimi: Riskin banka tarafından ölçümü, kontrolü ve izlenmesi
II. Kamu Denetimi	Kamu Otoritesinin Denetimi: Bankacılık denetim ve düzenleme otoritesinin bankanın risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin yetkinliğine dönük denetimi
III. Piyasa Disiplini	Piyasa Denetimi: Bankanın piyasa güçleri tarafından denetimi

(Candan & Özün, 2006, s.11)

1.3.1 Birinci Yapısal Blok: Asgari Sermaye Yükümlülüğü

Bankaların maruz kaldıkları riskleri (kredi riski, piyasa riski, operasyonel risk) daha iyi ölçmek ve bunu en az sermaye düzeyi ile ilişkilendirmektir. Bu yaklaşımın arkasında bankaların mali güçlerinin yeterli oranda olması ve böylece banka iflaslarının önüne geçilerek mali piyasalarda istikrarın sağlanması yatmaktadır. (Yılmaz, 2007, s.4)

Basel II’de mevcut sermaye tanımı ve asgari sermaye yeterlilik oranının minimum %8 olması koşulu aynı kalmıştır. Yeni uygulamada risk ağırlıklı kalemler değişmiş, rasyonun hesaplanmasında formülün paydasına kredi riski ve piyasa riskinin yanı sıra operasyonel risk eklenmiştir (Şekil 1.1). Öte yandan piyasa riskinin hesaplanma mantığı aynı kalırken (Standart yaklaşım ve riske maruz değer yaklaşımı), kredi riskinin hesaplanmasına ilişkin bazı değişiklikler getirilerek daha detaylı tanımlanmıştır. (Aras, 2005, s.7)

$$\text{Sermaye Yeterlilik Rasyosu (\%8)} = \frac{\text{Toplam Sermaye}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler}} \\ (\text{Kredi Riski, Piyasa Riski, Operasyonel Risk})$$

Şekil 1.1 Basel II Sermaye Yeterliliği Rasyosu

Kredi Riski; Bankanın kullandığı kredinin, satın aldığı menkul kıymetin veya herhangi bir şekilde verdiği paranın geri dönüşünün kısmen veya tamamen olmamasını,

Piyasa Riski; Finansal piyasalarda oluşan volatiliteye bağlı olarak, faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bir bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskini,

Operasyonel Risk; Bir bankanın işlemeyen yada uygun olmayan iç süreçler, insanlar, sistemler yada dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskini, ifade etmektedir. (Yılmaz, 2007, s.5)

1.3.1.1 Basel II’de Risk Ölçümleri

Basel II’de, kredi riski hesaplamalarında; Standart yaklaşım, basitleştirilmiş standart yaklaşım ve içsel derecelendirme yaklaşımları olmak üzere üç farklı sistem önerilmiştir (Tablo 1.2).

Tablo 1.2 Basel Komitesinin Önerdiği Risk Ölçüm Yaklaşımları

	Risk Ölçüm Yöntemleri		
Kredi Riski	Standart Yaklaşım	İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	
		Temel Yaklaşım	Gelişmiş Yaklaşım
Piyasa Riski	Standart Yaklaşım	İçsel Modeller Yaklaşımı	
Operasyonel Risk	Temel Gösterge Yaklaşımı	Standart Yaklaşım	İçsel Ölçüm Yaklaşımı

(Aras, 2005, s.8)

1.3.1.1.1 Standart Yaklaşım ve Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım

Standart yaklaşımda, dışsal derecelendirme kuruluşlarının ülkelere, bankalara ve firmalara verdiği ratingler kullanılmaktadır.

Basitleştirilmiş standart yaklaşımda, standart yaklaşımdan farklı olarak, risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları tarafından verilen notlar kullanılmaktadır. Bu yöntemde aynı zamanda şirketlere verilen borçların tamamı %100 risk ağırlığına tabi tutulmakta, kredi türevleri “risk azaltıcı araçlar olarak” risk yönetiminde değerlendirilememektedir.

1.3.1.1.2 İçsel Derecelendirme Yaklaşımları

Bu yaklaşım bankalara kendi derecelendirme yöntemlerini kullanma olanağı vermekte ve bankalar firmalara verdikleri krediler için kendi ratinglerini kullanmaktadırlar. Bu nedenle bu yaklaşımın bankaların kendi risk yönetim yöntemlerini geliştirmeye teşvik etmesi ve daha geniş bir hareket alanı sağlaması beklenmektedir. Bankalara verilen bu hareket serbestisi aynı zamanda önemli bir sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Bu da resmi otoriteler tarafından da kabul edilme zorunluluğu bulunan içsel derecelendirme yöntemlerini geliştirme gereğidir. İçsel derecelendirme yaklaşımında temel nokta yöntemin bankanın tüm riskli aktiflerine ve iş alanlarına uygulanmasını gerektirmesidir.

Basel II ile piyasa riskinin hesaplanmasında Basel II'den önce olduğu gibi Standart yaklaşım ve riske maruz değer yaklaşımı kullanılacaktır. Öte yandan, Basel I'den farklı olarak komite, Basel II'de operasyonel risk ve piyasa riskini ayrı birer disiplin olarak ele almıştır. Bu doğrultuda, bilgisayar sistemlerinin çökmesi, dökümantasyon zayıflıkları gibi operasyonel riskleri de içine alan daha hassas bir risk ölçümü yapılabilmesi risk profilinin daha iyi belirlenmesini amaçlamaktadır. Operasyonel risk, sermaye yeterliliğinin ölçümünde yeni eklenen bir ölçüt olarak; Temel gösterge yaklaşımı, standart yaklaşım ve içsel ölçüm yaklaşımı ile ölçülebilmektedir. (Aras, 2005, s.9-10)

1.3.2 İkinci Yapısal Blok: Kamu Denetimi

Ulusal ve uluslararası denetim otoriteleri tarafından, bankaların sermaye durumunun genel risk profilleri ve stratejileri ile uyumlu olmasını sağlayacak biçimde denetlenmesini ve gerekli tedbirlerin alınabilmesini amaçlamaktadır. Böylece denetim otoritesi, bankaların riskleri oranında sermaye tutmalarından sorumlu olacaklardır. Öte yandan bu süreçte bankanın iç kontrol sistemi, yönetsel yapısı ve kurumsal yönetim ilkelerine uyumu açısından denetiminin de yapılması ve bu alanlarda güçlendirici önlemlerin alınması amaçlanmaktadır. Bankanın, birinci yapısal blokta kullandığı yaklaşımlara uygun bir risk değerlendirmesini gerçekleştirmesi, ikinci yapısal bloğa tam uyum açısından oldukça önemlidir. Basel Komitesi, söz konusu uyumun sağlanabilmesi için yol gösterici dört ana ilke belirlemiştir.

- Birinci ilkeye göre, bankalar risk profillerine ve stratejilerine uygun sermaye yeterliliğini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalıdır. Bu ilkeye göre, banka yönetim kurulu ve yöneticileri tarafından yapılan bir gözden geçirme süreci olmalı, sermaye yeterliliğinin değerlendirilmesi sağlıklı yapılmalı, kapsamlı risk yönetimi gerçekleştirilmeli, iç kontrol gözden geçirilmeli ve izleme ile raporlama yapılmalıdır.
- İkinci ilke, denetleyici otoritenin bankaların içsel sermaye yeterlilik değerlendirmeleri ve stratejilerinin yanında ihtiyati sermaye rasyolarına olan uyumlarının gözden geçirilmesi yoluyla bir değerlendirme yapmasına ilişkindir. Dolayısıyla, resmi otoritenin yapacağı değerlendirmenin, yerinde denetlemek, uzaktan izlemek ve değerlendirmek, banka yönetimiyle görüşmeler yapmak, sermaye yeterliliğine ilişkin bağımsız denetim raporlarını dikkate almak ve periyodik raporlamalar istemek gibi bileşenlerden oluşması öngörülmüştür.
- Resmi otoritenin, asgari yasal sermaye yeterliliği rasyosunun tutturulmasının yanı sıra gerekli olduğunu düşündüğü durumlarda bankalarda asgari oranın da üzerinde sermaye tutulmasını talep edebileceği hususu, üçüncü ilkede belirtilmiştir.

- Dördüncü ilke ise, banka sermayesinin belirlenen asgari yükümlülüğün altına düşmemesi için bankanın kendi risk karakteristiğine uygun tedbirlerin resmi otorite tarafından önceden alınmasının sağlanmasına ilişkindir. Bunun gerçekleşmesi için resmi otorite, bankayı yoğun denetime veya yakından izlemeye alabilir, kar payı dağıtımında kısıtlamalara gidebilir veya bankadan sermayenin arttırılması yönünde bir eylem planı talep edebileceği gibi acilen sermaye artırımını da isteyebilir.

Belirlenen ilkelerin uygulanabilmesi temelde denetimcilerle bankalar arasında iyi iletişimin sağlanmış olmasını ve aynı zamanda gerekli durumlarda teknik bilgilendirmelerin yapılabilmesini gerektirmektedir. (Yüksel, 2005, s.18)

1.3.3 Üçüncü Yapısal Blok: Piyasa Disiplini

Şeffaf ve uluslararası genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyumlu finansal tablolar yolu ile piyasa disiplinini sağlamayı amaçlamaktadır. Bankalar gerekli tüm bilgileri zamanında ve şeffaf bir biçimde açıklamakla yükümlü olacak, böylece piyasa katılımcılarının değerlendirmeleri mümkün olacaktır. Bankaların kamuoyuna ne tür bilgileri ne şekilde açıklayacaklarının çerçevesi belirlenmiştir. (Yılmaz, 2007, s.4)

2. KOBİ VE KOBİ KREDİLERİ

2.1 KOBİ'LERİN ÖNEMİ

Küçük ve Orta Büyüklükteki işletmeler (KOBİ), ekonomik yapıları ne kadar farklı olursa olsun hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde önem taşımaktadır. Bu önem özellikle Türkiye gibi zaman zaman ekonomik krizlerle karşı karşıya gelen ülkeler için daha da artmaktadır.

Küçük ve esnek yapıları ile ekonomiye katkı sağlayan KOBİ'ler tüm dünyanın gündemindedir. Rekabetin ve değişikliğin çok yoğun yaşandığı günümüzde, istihdamın ve üretimin büyük bölümünü sağlayan KOBİ'ler değişimlere kolay uyum sağlayabilen yapılarıyla ekonomilerde önemli yer tutmaktadır.

KOBİ'lerin ekonomiye katkılarını 5 başlıkta toplayabiliriz

- a) İstihdamın yaratılması
- b) Esneklik sayesinde yeniliklere hızlı uyum
- c) Girişimciliği teşvik
- d) Butik üretim sayesinde ürün farklılaşması
- e) Büyük işletmelere ara malı temini

2.2 KOBİ'LERİN AVANTAJ VE DEZAVANTAJLARI

Ülke ekonomisi içerisindeki önemli paylarının yanında, KOBİ'lerin büyük ölçekli şirketlere göre avantajları ve faydaları,

- Daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlayabilmeleri,
- Daha düşük yatırım maliyetleriyle istihdam imkanı yaratabilmeleri,
- Toplu olarak değerlendirildiklerinde yapıları itibariyle ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenmeleri,
- Müşteri ve işletme personeli ile daha yakın ilişkiler içerisinde girebilmeleri,

- Sınırlı talebin olduğu alanlarda arz oluşturabilmeleri,
- Talep değişikliklerine ve çeşitlilikleri ile diğer koşullardaki değişikliklere daha kolay uyum gösterebilmeleri,
- Bölgeler arası dengeli kalkınmaya katkı sağlamaları,
- Dolaylı olarak gelir dağılımındaki çarpıklıkları azaltmaları,
- Büyük sanayi işletmelerinin destekleyicisi ve tamamlayıcısı olmalarıdır.

Diğer taraftan KOBİ'lerin karşılaştığı sorunlar ve dezavantajları olarak da,

- Teknoloji düzeylerinin genellikle düşük olması,
- Yurtiçi ve yurtdışı teknik ve ticari gelişmeleri izleyememeleri,
- Nitelikli eleman sıkıntısı çekmeleri,
- Genel yönetim yetersizlikleri,
- Vergi ve diğer kamusal yükümlülüklerden kaçınmak amacıyla kayıt dışı çalışma,
- Kurumsal yönetim eksiklikleri,
- Hesap ve kayıt düzenindeki aksaklıklar,
- Finansman fonksiyonundaki eksiklikleri,
- Uluslararası rekabet edebilirliklerinin zayıf olması,
- Finansman kaynaklarına erişim sorunları sıralanmaktadır. Finansman problemleri açısından en çok değinilen hususlar ise teşviklerden yararlanamamaları, banka kredilerini temin etmekte güçlüklerle karşılaşmaları, sermaye piyasalarından fon sağlayamamaları ve alternatif finansman araçlarına erişimlerinin oldukça sınırlı olmasıdır. (Yüksel, 2005, s.8-9)

2.3 TÜRKİYE'DE KOBİ TANIMLARI

Basel II içerisinde KOBİ'ler açısından önem arz eden en temel husus KOBİ tanımıdır. Ülkemizdeki mevzuat ve uygulamalar değerlendirildiğinde, KOBİ tanımına ilişkin farklı kriterlerin kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu KOBİ tanımları genelde faaliyet gösterilen sektör, çalışan sayısı, sabit yatırım tutarı ve KOBİ sermayesinin önemli bir kısmının büyük ölçekli işletmelere ait olmaması gibi kriterlere dayanmaktadır. En son 27.12.2006 tarihinde kabul edilen 5569 sayılı “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Mali Sektöre Olan Borçlarının Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun” kanununun

tanımlar kısmında KOBİ tanımı şu şekilde yapılmaktadır “*Küçük ve orta büyüklükteki işletme (KOBİ): İki yüz elli kişiden az yıllık çalışan istihdam eden veya yıllık net satış hasılatı ya da bilanço aktif toplamı yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan işletmeleri*”. Farklı kurumlarca kullanılan KOBİ tanımları Tablo 2.1’de yer almaktadır.

Tablo 2.1 Farklı Kurumlarca Kullanılan KOBİ Tanımları

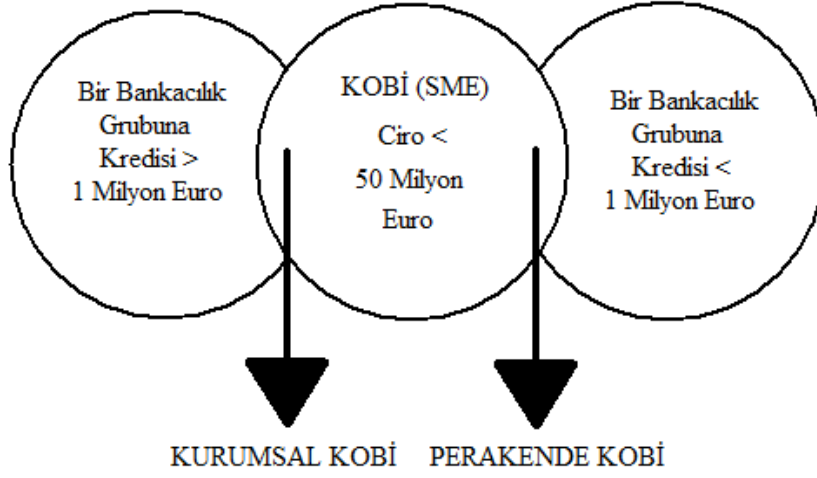
KURUM	SEKTÖR	ÇALIŞAN SAYISI	SABİT YATIRIM TUTARI	GRUP İLİŞKİSİ
KOSGEB	İmalat San.	<=150 kişi		
Halk Bankası	İmalat San.	<=250 kişi	< 1.500.000 YTL	
Hazine Müsteşarlığı	İmalat San. Tarım, Turz. Sağlık, Eğitim Madencilik Yazılım Geliştirme	<=250 kişi	< 950.000 YTL	< %25
Dış Ticaret Müsteşarlığı	İmalat San.	<=200 kişi	< 2.000.000 \$	
Devler İstatistik Enstitüsü		< 100 kişi		
Devlet Planlama Teşk.		< 100 kişi		

(Yüksel, 2005, s.7)

2.4 BASEL II KRİTERLERİNE GÖRE KOBİ OLMA ŞARTLARI

Avrupa Birliği Mevzuatında benimsenen tanımda 250’den daha az çalışanı olma, yıllık cironun 50 milyon €’dan az olması, yılsonu bilanço tutarının 43 milyon €’dan az olması ve KOBİ’nin bir veya birkaç büyük şirkete ait olmaması kriterleri kullanılmaktadır. Basel II’de ise yıllık satış tutarları 50 milyon €’yu geçmeyen firmalar KOBİ olarak değerlendirilmektedir. Sırf bu 50 milyon kriteri dikkate alınırca, ülkemizde faaliyet gösteren şirketlerin büyük bir çoğunluğu KOBİ olarak sınıflandırılacaktır. KOBİ tanımına bağlı olarak “Perakende - Kurumsal” ayrımı çok önem kazanmakta olup bir bankadaki toplam kredisi (Nakit + Gayri nakit) 1 milyon €’nun altında kalan KOBİ’ler Perakende

portföy içinde tanımlanmakta, ilgili bankadaki kredi miktarı 1 milyon €'nun üstünde olan KOBİ'ler Kurumsal portföy içinde tanımlanmaktadır.

Şekil 2.1 Basel II'ye Göre KOBİ Tanımlaması (TBB, 2004, s.6)

2.5 KOBİ'LERİN ÜLKE EKONOMİSİ İÇİNDEKİ YERLERİ

Türkiye'de KOBİ'ler toplam işletmelerin %98.8'ini oluşturmakta, reel sektörün neredeyse tamamı KOBİ ölçeğindeki işletmelerden oluşmaktadır. İstanbul Sanayi Odası (İSO) sıralamasında ilk bine giren işletmelerin 440'ının cirosunun 50 milyon €'dan fazla olduğu, TCMB sektör çalışmalarında ise 7.507 işletmenin sadece 702'sinin cirosunun 40 milyon € üzerinde olduğu belirlenmiştir. Yapılan çalışmalardan halka açık firmaların da yaklaşık %40'ının KOBİ ölçeğinde olduğu ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan, Türkiye'deki KOBİ'lerin ekonomideki yerine bakıldığında aşağıdaki Tablo 2.2 ile karşılaşılmaktadır (Aras, 2005)

Tablo 2.2 KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri

İstihdamdaki payı	%45,6
Yatırımlardaki payı	%6,5
Üretimdeki payı	%37,7
İhracattaki payı	%8
Toplam kredilerden aldığı pay	%5-8

(Aras, 2005, s.14)

Tablo 2.3 KOBİ'lerin Dünya Ekonomisindeki Yeri

	ABD	Almanya	Hindistan	Japonya	İngiltere	G.Kore	Fransa	İtalya	Türkiye
KOBİ'lerin Toplam İşletmelere Oranı (%)	97,2	99,8	98,6	99,4	96,0	97,8	99,9	97,0	98,9
KOBİ'lerin İstihdamda Oranı (%)	50,4	64,0	63,2	81,4	36,0	61,9	49,4	56,0	45,6
KOBİ'lerin Yatırımdaki Payı (%)	38,0	44,0	27,8	40,0	29,5	35,7	45,0	36,9	6,5
KOBİ'lerin Üretimdeki Payı (%)	36,2	49,0	50,0	52,0	25,1	34,5	54,0	53,0	37,7
KOBİ'lerin İhracattaki Payı (%)	32,0	31,1	40,0	38,0	22,2	20,2	23,0	-	8,0

Kobinet (Yüksel, 2005'ten Alıntı)

Tablo 2.3'de çeşitli ülkelerle yapılan karşılaştırmadan görüleceği gibi KOBİ'lerin niceliksel olarak sayısının fazla olmasına rağmen yarattıkları katma değer ve ihracattaki paylarının dikkati çekecek kadar düşük olduğu görülmektedir. Bu tabloda yer almayan bir diğer veri KOBİ'lerin toplam krediler içindeki aldıkları paydır. Bu gösterge, büyük ölçüde KOBİ'lerin neden bu derece etkisiz olduklarının bir açıklaması olabilecektir. KOBİ'ler bütün işletmelerin %98 ini oluşturmakla birlikte, reel sektör kredileri toplamından sadece % 5-8 oranında pay alabilmektedir. Bu durum KOBİ'lerin finansman sıkıntısının açık bir göstergesidir.

Bununla birlikte, Türkiye'de KOBİ'lerin %88,3'ü kredi talebinde bulunmakta %11,6'sı kredi talep etmemektedir. İşletmelerin kredi kullanmama nedenlerine bakıldığında ; %40 ile en önemli sorunun teminat şartlarının ağır ve formalitenin fazla olması oluşturmakta, ardından, %33 ile kredi faizinin yüksek olması, %23 ile özsermayenin yeterli olması, %4 ile kredi vadesinin kısa olması temel sebep olarak ileri sürülmektedir.

Dünya Bankası ve KOSGEB'in KOBİ'lere özel yaptığı araştırmalara göre, KOBİ'lerin yaklaşık %40'ının finansman sorununu firmaların faaliyetlerine devam etmesi ve büyümesi için önemli bir engel olarak gördüğü tespit edilmiştir. KOBİ'ler banka kredilerinden ve finansal araçlardan yeterince yararlanamamaktadır. Öte yandan, OECD tarafından yapılan

çeşitli araştırmalar, finansman sorununun KOBİ'lerin gelişiminde uzun yıllar en önemli sorun olduğunu ortaya koymuştur. (Aras, 2005)

2.6 KOBİ'LERİN FİNANSMAN KAYNAKLARI

Birer ticari işletme olarak KOBİ'lerin finansman kaynakları kapsamında değerlendirilebilecek olan temel kaynaklar, mali sistemden sağlanan fonlar (banka ve özel finans kurumu kredileri, finansal kiralama borçları, faktoring borçları, tüketici finansman şirketlerinden sağlanan fonlar, sermaye piyasalarından sağlanan fonlar, vb.), ticari borçlar (senetli ve senetsiz), ortak ve iştiraklere olan borçlar, kamu destekleri ve özkaynaklardır.

Bu kaynaklar içerisinde ilk olarak kullanılabilir olanı özkaynaklardır. Özkaynaklar ilk olarak kuruluş aşamasında KOBİ'nin tesis, ekipman, vb. yatırım ihtiyaçlarının karşılanmasında ve faaliyetine başlamasında, daha sonraki aşamalarda ise şirketin yeni şirketin kuruluş aşamasından sonra elde edeceği kar ve maruz kalacağı zararlar özkaynak artış ve azalışındaki temel unsurları oluşturmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, ülke genelinde sermaye birikiminin düşük olduğu durumlarda şirket özkaynaklarının seviyesi düşük tutarlarda kalabilecek, kar marjlarının düşük olması da bu tutarın zaman içerisinde artmamasına sebep olacaktır. Ayrıca, işletme sahibi ile işletmenin özdeşleştiği ve sermaye piyasası gereklerinin karşılanamadığı durumlarda, KOBİ'ler açısından, münferiden veya sermaye piyasaları aracılığıyla yeni ortak bulunması da güçleşmektedir. (Erkumay, 2000).

Ayrıca KOBİ'lerin sermaye piyasası gereklerini yerine getirmede karşılaştıkları güçlükler (hesap kayıt düzeni, mali yükümlülükler, vb.), kamuyu bilgilendirme ve düzenli rapor hazırlama konusunda yeterli ve sağlam bir kurumsal yapı ve donanımına sahip olmamaları ve ülke ya da bölge ölçeğinde imaj/tanınma sorunları sebebiyle, sermaye piyasalarında hisse senedi ihracı yoluyla kaynak sağlayabilmeleri de büyük ölçekli şirketlere kıyasla daha zordur. Ayrıca bazı durumlarda KOBİ'lerin kamu düzenlemelerinden kaçınmak amacıyla küçük ölçekte kalmayı tercih etmeleri ve şirket yönetimini kaybetme, hesap verme ve kar paylaşma endişeleri de bu şirketlerin sermaye piyasalarından yeterince faydalanmaması sonucunu doğurmaktadır. Arz yönlü bu sebeplerin yanı sıra, talep yönünde de, KOBİ hisselerinin yüksek risk taşıması, bu şirketlerin genelde yatırım aşamasında yada kar dağıtamayacak durumda olması, hisse senetlerinin likiditesinin düşük

olması gibi sebepler dolayısıyla yatırımcıların bu hisselerine olan talepleri düşük kalabilmektedir.(Akgemci, 2001). Ülkemizde KOBİ'lerin özkaynak ihtiyacının giderilmesi ve sermaye piyasası olanaklarından azami ölçüde faydalanabilmesine yönelik olarak ilgili kurumlarca çeşitli çalışmalar yürütülmektedir. Bu kapsamda, 1998'de kurulan ve büyüme ve ihracat potansiyeline sahip olduğu halde finansman yetersizliği nedeniyle gelişme gösteremeyen KOBİ'lere ortak olmak suretiyle finansal destek sağlamayı amaçlayan KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.'nin faaliyetleri, İMKB'de mevcut olan Bölgesel Pazar ve Yeni Şirketler Pazarına ilave olarak ayrı bir KOBİ piyasasının oluşturulması, risk sermayesi şirketlerine ilişkin çalışmalar gibi hususlar sayılabilir. (<http://www.spk.gov.tr/kobi>, 2006)

Sermaye piyasası açısından yukarıda bahsi geçen kısıtlar ve banka dışı mali kurumların (finansal kiralama, faktoring, vb.) ülkemiz finansal sistemi içerisinde küçük bir yer teşkil ettiği hususları dikkate alındığında, KOBİ'ler açısından en kritik konumda olan finansman kaynağının bankacılık sektöründen krediler olduğu görülmektedir. KOBİ'lerin banka kredilerine erişimi açısından gerek geçmişte ülkemiz ekonomisinden gerekse de ülkemiz KOBİ'lerine özel bazı koşullardan kaynaklanan bir takım problemler bulunmaktadır.

Bunlar;

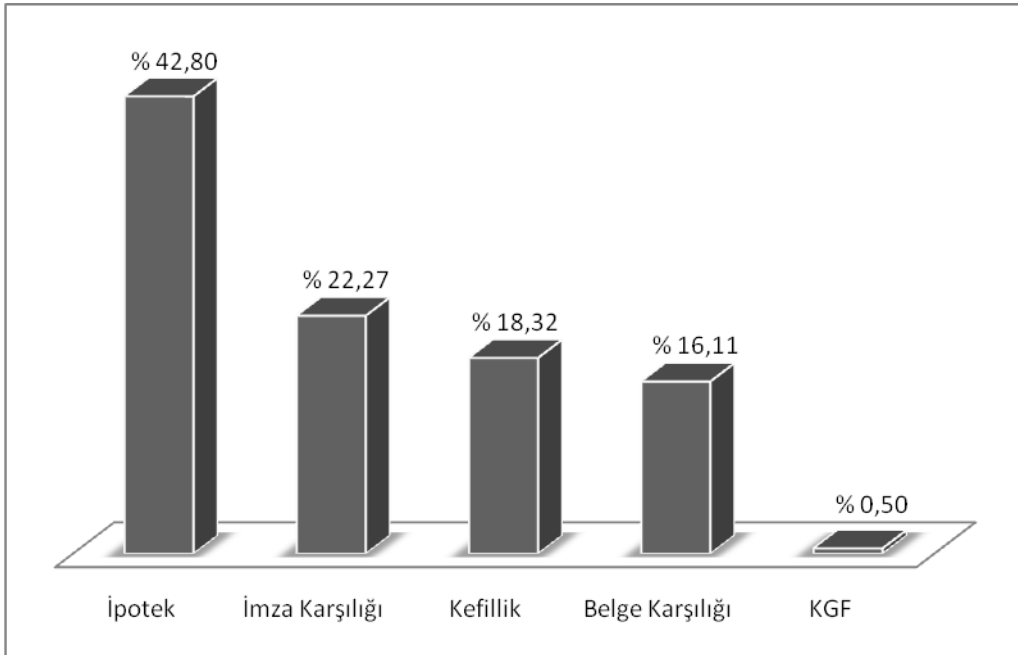
- Yönetim ve örgüt yapılarındaki eksiklikler,
- Finansal yönetim zafiyetleri,
- Muhasebe normlarına uygun mali tablo üretememeleri,
- Özkaynak yetersizliği,
- KOBİ'lere yönelik kredi istihbarat faaliyetlerinin görece olarak daha pahalı olması nedeniyle bankaların KOBİ'lere kredi verme konusunda çekimser davranması,
- Açılan kredilerin miktar, vade, faiz oranı ve teminat açısından zorlu koşullara sahip olmaları KOBİ'lerin finansman maliyetlerini yükseltmekte ve banka kredilerini tercih etmemelerine sebep olmaktadır.

Ayrıca geçmişte bankaların topladıkları kaynakları büyük ölçüde kamu borçlanma enstrümanlarına daha sonra da grup firmalarına plase etmeleri sebebiyle bu iki kesim dışındaki kesimlere aktarılacak kaynaklar kısıtlı seviyelerde kalmıştır. Kalan kaynaklar

içerisinde ise, bankalar, yüksek risk taşıyan KOBİ'ler yerine riski düşük büyük ölçekli şirketleri tercih etmektedir. KOBİ'lerin banka kredilerine erişimi ise daha çok kamu bankaları aracılığıyla ve teşvikli veya çeşitli fonlarca aktarılan kaynaklar üzerinden olmaktadır. (Yüksel, 2005)

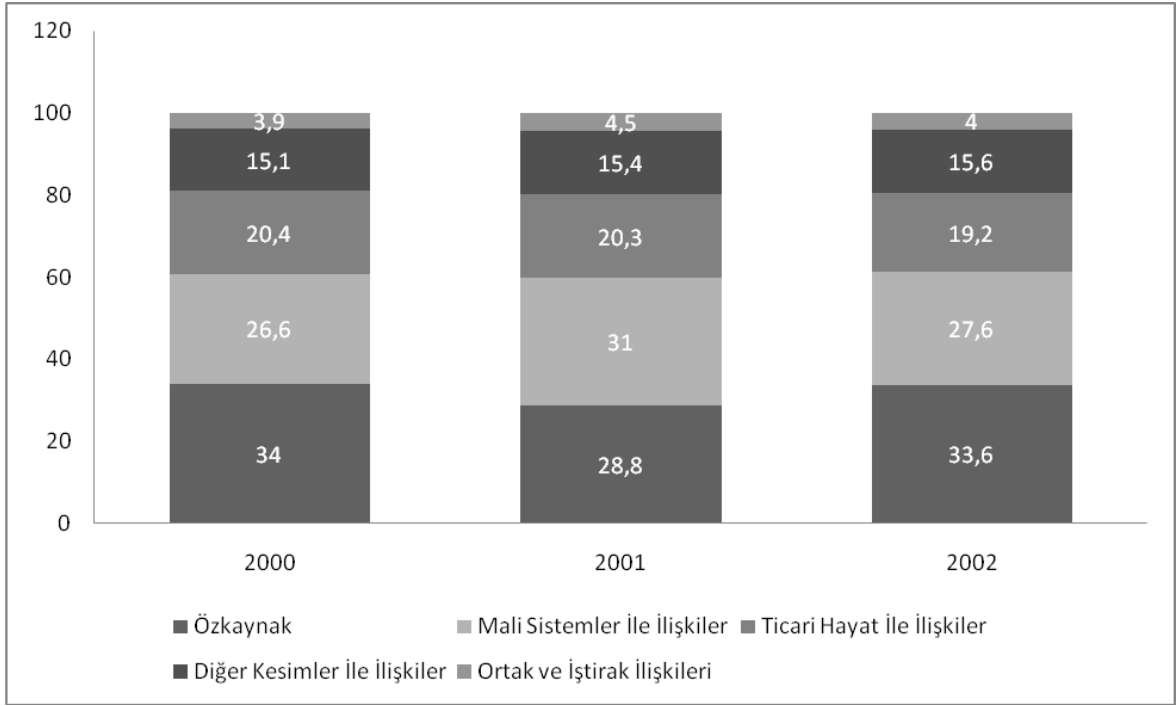
KOBİ'lerin bankalardan kullandıkları kredilerde karşılaştıkları önemli problemlerden biri de bu krediler için teminat ve/veya garanti sağlanmasıdır. Bu kapsamda ülkemizde banka kredilerinde en sık kullanılan teminat türü gayrimenkul ipotekleri, kefaletler açısından ise işletme sahiplerinden ya da grubun diğer firmalarından alınan kefaletlerdir. Banka kredilerinde payı artan bir garanti türü de KOBİ'lerin bankalardan kullandıkları kredilere garanti/kefalet sağlamak amacıyla kurulmuş olan Kredi Garanti Fonu A.Ş. tarafından verilen garanti ve kefaletlerdir. Bu kapsamda KOSGEB tarafından 40.000'den fazla işletme üzerinde yapılan anket çalışması sonuçlarına göre banka kredileri için verilen teminat ve garantiler Şekil 2.2'de yer almaktadır.

Şekil 2.2 Verilen Teminat Türü (KOSGEB, 2004, s.41)

Diğer taraftan, Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerin mali durumlarına ilişkin en kapsamlı istatistik TCMB tarafından yayımlanan Sektör Bilançolarında yer almaktadır. TCMB tarafından derlenen ve imalat ve imalat dışı sektörlerde faaliyet gösteren 8.007 firmayı kapsayan sektör bilançoları çalışmasından yararlanılarak, firmaların pasif yapıları incelenmiş ve firma faaliyetlerinden doğan yükümlülükler beş ana başlık altında

toplulaştırılmıştır. Banka kredileri de dahil olmak üzere mali borçlar “mali sistem ile ilişkiler”, senetli ve senetsiz borçlardan oluşan ticari borçlar “ticari hayat ile ilişkiler”, ortak ve iştiraklere olan yükümlülükler “ortak ve iştirakler ile ilişkiler”, özkaynaklar dışında kalan diğer pasif kalemleri ise “diğer kesimler ile ilişkiler” başlıkları altında toplanmıştır. (Şekil 2.3)

Şekil 2.3 Reel Sektör Firmalarının Finansman Yapısı (Türkan, 2004, s.6)

Firmaların, Şekil 2.3’de de görüleceği üzere, daha ziyade faaliyetlerini yabancı kaynak ile finanse ettiği, özkaynaklar ile finanse edilen kısmın ise ortalama olarak %32 civarında kaldığı görülmektedir. Özkaynaklar yanında en çok kullanılan finansman yöntemi ise yerli ve yabancı mali sektörden kullanılan kredilerdir. Firmalar finansman ihtiyaçlarının 1/5’ini satıcı kredileri ile finanse ederken, hakedişler, ödemesi ertelenen vergi de dahil olmak üzere mali yükümlülükler, ayrılan karşılıklar, personele borçlar vb. yükümlülüklerden oluşan diğer kesim finansmanı %15’lik bir paya sahiptir. Ortak ve iştiraklerden temin edilen kredi imkanlarının payı da %4’ler civarında seyretmektedir.

Türk ekonomisinde en fazla kullanılan kredi kanalı, yarı-resmi kredi kanallarıdır (finans dışı özel sektör firmalarının dış ülkelerden yapmış olduğu kısa, orta ve uzun vadeli her türlü borçlanma, mevzuata rağmen geniş uygulama alanı bulan vadeli çek uygulaması sonucu yaratılan kredilendirme faaliyetleri ile ticari senet kullanımından doğan borç-alacak

ilişkisi) Tablo.2.4'den takip edilebileceği gibi, kredi kanalları içerisinde yarı- resmi kredi kanalları %42,3, resmi kredi kanalları (mevduat ve yatırım ve kalkınma bankalarının kredi portföyleri, özel finans kurumlarının kredi ve finansal kiralama aktiviteleri, finansal kiralama şirketlerinin yapmış olduğu kiralama işlemleri, faktoring şirketlerinin alacak karşılığında yapmış olduğu ön ödeme işlemleri, tüketici finansman şirketleri tarafından yapılan kredilendirme işlemleri) ise %41,3'lük bir paya sahiptir. Yarı-resmi ve resmi olmayan kredi kanalları olarak ifade edilen kanalların yılsonu bakiyeleri toplamının, resmi kredi kanalı olarak tanımlanan mali kesim kredilerinin yıl sonu bakiyelerinden daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur (Tablo 2.4). Dolayısıyla, Türkiye'de gerek KOBİ'lerin gerekse daha büyük ölçekteki şirketlerin banka kredileri dışındaki finansman kanallarını daha çok kullandıklarını söylemek mümkündür. (Türkan, 2004)

Tablo 2.4 Kredi Kanalı Ölçekleri

Kredi Kanalı Türü (Milyon YTL)	2001	2002	2003	% Pay (Dön. Ort.)
A. Resmi Kredi Kanalları	36.231	53.284	72.526	41,3
1. Mevduat Bankacılığı	30.321	44.744	61.282	34,8
2. Yatırım Bankacılığı	3.358	4.365	5.106	3,3
3. Faizsiz Bankacılık	1.072	2.101	3.138	1,6
4. Finansal Kiralama	973	1.360	2.044	1,1
5. Faktoring	152	386	373	0,2
6. Tüketici Finansmanı	355	328	583	0,3
B. Yarı-Resmi Kredi Kanalları	42.796	57.441	65.639	42,3
7. Dış Kaynak	29.708	39.417	45.738	29,3
8. Vadeli Çek ve Senet	13.087	18.024	19.901	13,3
C. Resmi Olmayan Kredi Kanalı	10.533	20.532	33.377	16,4
9. Satıcı Kredileri	10.533	20.532	33.377	16,4
D. Makro Kredi Kanalı (A+B+C)	89.559	131.258	171.541	100,0

(Türkan, 2004, s.12)

3. BASEL II'NİN KOBİ'LERE ETKİLERİ

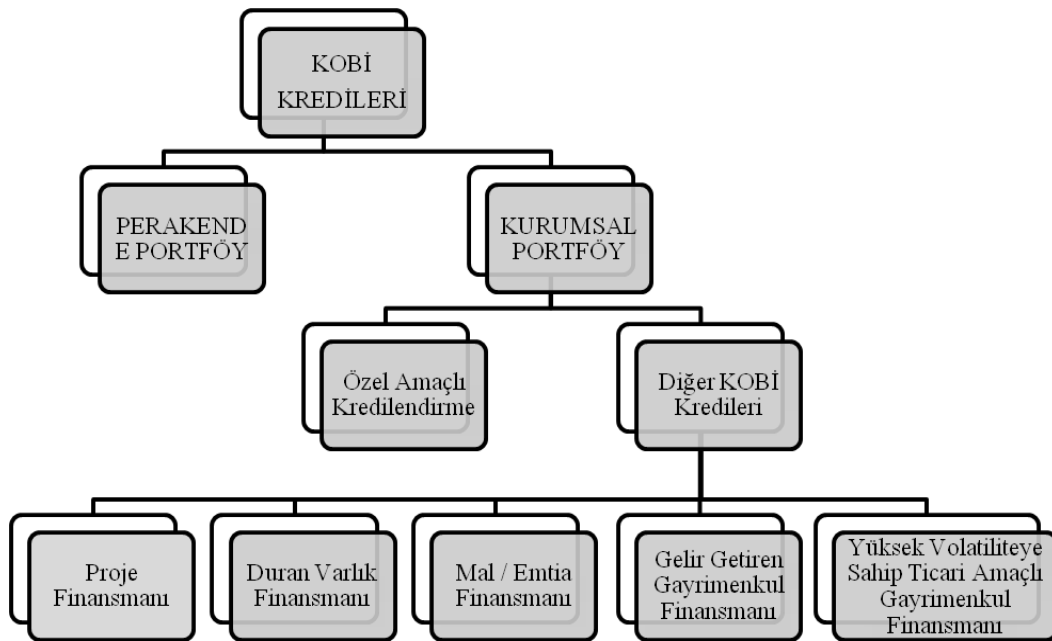
Basel II ile risk değerlemede çok daha hassas ve etkin değerlendirme ölçütleri getirilmiştir. Bu düzenlemede önceki bölümlerde bahsedildiği gibi, bankalar arasında değişebilen ve bankaların büyüklüklerine ve yapısına uyumlu farklı yöntem alternatifleri de bulunmaktadır. Getirilen düzenlemeler ile hem bankaların ve bankacılık sisteminin sağlamlığı, hem de firmaların etkin kredilendirilmesi ile mevduat sahibinin korunması amaçlanmaktadır. Basel II ile etkin risk yönetimi anlayışı ön plana çıkarılmaktadır. Yeni dönemde, risklerini iyi değerleyemeyen bankaların bu sisteme uyum sağlamaları olanaksız olacaktır. Bu nedenle düzenleme ile öncelikle bankaların bu konudaki altyapılarını sağlamlaştırılmaları ve risk yönetim kültürünü geliştirmeleri gerekli olup, pek çok banka bu konudaki çalışmaları sürdürmektedir.

Basel II uygulamasında KOBİ'leri etkileyecek şu ana noktalar ön plana çıkmaktadır;

- Öncelikle KOBİ tanımı değişmiştir.
- Kredi fiyatlaması temelde riske göre yapılacaktır.
- Kredi riskinin tespiti için derece almak gerekecektir.
- Teminat gösterilebilecek varlıklar yeniden tanımlanmıştır.
- Kurumsal yönetim ilkelerinin uygulanması önemli hale gelmiştir.
- Mali bilgilerin raporlanması, kayıt altına alınması ve şeffaflık çok daha önemli hale gelmiştir. (Aras, 2005)

KOBİ kriterinin önem kazandığı ilk husus kredilerin hangi portföyde sınıflandırılacağına belirlendiği aşamadır. Bu aşamada şirketlere verilen krediler çeşitli özelliklerine göre farklı portföylere dahil edilir. Bu portföyler temel olarak 'kurumsal portföy' ve 'perakende portföy'dür. Perakende portföy, bireysel krediler ile belli şartları taşıyan KOBİ kredilerinin içermektedir. KOBİ kredilerinin perakende portföyde sınıflandırılabilmesi için söz konusu KOBİ'nin yer aldığı konsolide şirketler grubuna kullanılan toplam kredi tutarının 1 milyon €'dan az olması ve söz konusu toplam kredinin perakende portföyün önemli bir kısmını teşkil etmemesi (toplam kredi tutarı, perakende portföyünün %0.2'sini aşmamalı) gerekmektedir. Ayrıca perakende portföyde sınıflandırılan kredilerin bankalar tarafından çeşitli açılardan portföy olarak toplu bir şekilde yönetiliyor olması gerekmektedir.

Kurumsal portföy ise büyük ölçekli şirketlere verilen krediler ile KOBİ'lere verilen kredilerden perakende portföy içerisinde sınıflandırılmayanları kapsamaktadır. Ayrıca içsel derecelendirme yaklaşımlarını kullanan bankalar kurumsal portföyde yer alan krediler içerisinde proje finansmanı, duran varlık finansmanı, mal/emtia finansmanı, gelir getiren gayrimenkul finansmanı ve yüksek volatiliteye sahip ticari amaçlı gayrimenkul finansmanı faaliyetleri yer almaktadır. Bu kategoride yer alan kredilendirme faaliyetlerinin temel özelliği, kredi geri ödemelerinin, kredi kullanan tarafın ödeme kapasitesinden ziyade, krediye konu mal ve projeden sağlanacak gelirler ile yapılacak olmasıdır. KOBİ kredilerine ilişkin portföy sınıflandırması Şekil 3.1'de yer almaktadır. (Yüksel, 2005)

Şekil 3.1 KOBİ Kredilerine İlişkin Portföy Sınıflandırması (Yüksel, 2005, s.17)

3.1 KOBİ KREDİLERİNE İLİŞKİN SERMAYE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN BELİRLENMESİ

Önceki bölümlerde de ifade edildiği gibi, Basel II'de herhangi bir krediye ilişkin sermaye yükümlülüğünün belirlenmesinde müşterinin kredi kalitesini (ödeme gücünü) yansıtan derecelendirme notlarının yanında, müşterinin krediyi ödeyememesi durumunda bankanın zararını azaltıcı etkide bulunacak bazı risk azaltım araçları da dikkate alınmaktadır. Bu bölümde sermaye yükümlülüğü hesaplamasının ilk aşaması olan müşteri kredi kalitesinin Basel II'de ele alınışı incelenecektir.

3.1.1 Mevcut Bankacılık Mevzuatında Yer Alan Hesaplama Sistemi

Şu an yürürlükte olan mevzuat içerisinde yer alan sistem Basel I'e dayanmakta olup, bu sistem içerisinde perakende ve kurumsal portföy ayrımı bulunmamaktadır. Bu çerçevede tüm KOBİ kredileri (teminatsız ve garantisiz olanlar) %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır. Ayrıca temerrüde düşen KOBİ kredileri de %100 risk ağırlığına tabi tutulmaya devam edilmektedir.

3.1.2 Basel II Basitleştirilmiş Standart Yaklaşımında KOBİ'ler

Bu yaklaşımda KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü herhangi bir derecelendirme notu ile ilişkilendirilmemiş olup, aynı portföyde yer alan tüm KOBİ kredileri aynı sermaye yükümlülüğüne tabi tutulmaktadır. Bu çerçevede, perakende portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri %75, kurumsal portföyde sınıflandırılan KOBİ kredileri ise %100 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.

Ayrıca temerrüde düşen KOBİ kredilerinin risk ağırlıkları aşağıdaki kriterler dahilinde belirlenmektedir:

- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %20'den az olduğu durumlarda %150 risk ağırlığı uygulanmaktadır.
- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %20'den fazla olduğu durumlarda %100 risk ağırlığı uygulanmaktadır.
- Denetim otoriteleri, özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %50'den fazla olduğu durumlarda %50 risk ağırlığı uygulanmasına izin verebilmektedir.
- Özel karşılık tutarının kredi tutarına oranının %15'den fazla olduğu ve kredinin tamamının Basel-II kapsamında dikkate alınmayan bir teminat ile koruma altına alınmış olduğu durumlarda %100 risk ağırlığı uygulanmaktadır. (Yüksel, 2005)

3.1.3 Basel II Standart Yaklaşımında KOBİ'ler

Daha önce bahsedildiği gibi, Basel II ile perakende ve kurumsal KOBİ tanımı getirilmiş ve bu tanıma göre risk ağırlıkları belirlenmiştir (Tablo 3.1). Standart yaklaşımda KOBİ kredilerinin tabi olacağı sermaye yükümlülüğü, kurumsal portföy için bağımsız kredi değerlendirme kuruluşlarınca verilen derecelendirme notlarına göre belirlenirken, perakende portföyde yer alan KOBİ kredileri %75 risk ağırlığına tabi tutulurlar. (Şekil 3.2 ve Tablo 3.2)

$$\text{Standart Yöntem} = (\text{Kredi tutarı} - \text{Teminatlar}) \times \text{Risk Ağırlığı}$$

Şekil 3.2 Standart Yöntemde Fiyatlama

Tablo 3.1 Basel II Standart Yaklaşım KOBİ'lerin Risk Ağırlıkları

Sınıflandırma	Yıllık Ciro	Kredi Tutarı	Risk Ağırlığı
Kurumsal KOBİ	> 50 Milyon €	> 1 Milyon €	Derecelendirme Notuna Göre Ağırlıklandırılır
Perakende KOBİ	< 50 Milyon €	< 1 Milyon €	Standart % 75

BIS (Aras, 2005, s.18'den Alıntı)

Tablo 3.2 KOBİ'lerin Derecelendirme Notuna Göre Risk Ağırlıkları

Kurumsal Krediler					
Kredi Değerliliği	AAA/AA-	A+/A-	BBB+/BB-	BB-'nin Altı	Derecelendirilmemiş
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 100	% 150	% 100
Perakende Krediler					
Risk Ağırlığı	% 75				

BIS (Aras, 2005, s.19'dan Alıntı)

Tablo 3.2'den anlaşılacağı üzere, firmaların ratingleri düştükçe, uygulanan risk ağırlıkları artmaktadır. Bu etkinin düşük derecelendirme notuna sahip firmalara kredi maliyetlerinde artış olarak yansıtacağı açıktır. Bununla birlikte, Türkiye'de hemen hiçbir KOBİ'nin dış derecelendirme kuruluşu tarafından verilmiş bir kredi notu bulunmamaktadır. Rating alamamış, yani derecelendirilmemiş bir kurumsal firmanın kredi riski ise %100 kabul edilmektedir. Böyle bir durumda %100 risk ağırlığına sahip kurumsal firmalara kredi veren

bankaların risk ağırlıklı aktiflerinde artış olacaktır. Bu durumda bankalar daha fazla sermaye bulundurma zorunlulukları ile karşı karşıya kalacakları için bu tür firmaları portföylerine almak istemeyeceklerdir.

Türkiye'nin 2008 başı itibariyle uygulamayı taahhüt ettiği standart yöntemde, perakende portföy tanımı içerisine giren firmaya yani, bir bankadan aldığı kedi toplamı 1 milyon €'nun altında bulunan bir firmaya kredi veren bankanın risk ağırlığı %75 olacaktır (Tablo 3.1 ve Tablo 3.2). Bu durumda, kurumsal firmaya göre perakende portföye giren bir firmaya kredi vermenin daha avantajlı olduğu bir tablo ortaya çıkmaktadır. Örneğin perakende krediler kapsamındaki bir firmaya kredi veren bankanın, yani 1 milyon €'ya kadar bir firmaya verilen kredilerin bankanın risk ağırlıklı aktiflerini sadece 750.000 € arttırırken, kurumsal portföye kapsamındaki bir firmaya verirken, 1 milyon € tutarındaki kredi bankanın risk ağırlıklı aktiflerini 1 milyon € arttıracaktır. Bu durumda, bankaların eğiliminin, ağırlıklı olarak perakende portföy kapsamındaki firmalara kredi vermek yönünde olması beklenebilir

Tablo 3.3 Standart Yaklaşımda Risk Azaltıcı Olarak Kabul Edilebilecek Teminatlar

Teminat Türleri	Basel Risk Ağırlığı (%)	Basel II Risk Ağırlığı (%)
Nakit, Mevduat veya Mevduat Sertifikası	0	0
Altın	0	0
Belli Şartları Taşıyan Borçlanma Senetleri	100	İhraç eden firmanın Ratingine Göre
Ana Endekste (IMKB 100 Gibi) Hisse Senetleri	100	İhraç eden firmanın Ratingine Göre
Yatırım Fonları	100	Fonun İçinde Bulunan Enstrüman Tipine Göre
Ana Endeks Dışında, Fakat Organize Piyasalarda İşlem Gören Senetleri de Barındıran Fonlar	100	Fonun İçinde Bulunan Enstrüman Tipine Göre
Taşınmaz Mal İpoteği	50	İkametgah Amaçlı %35 Ticari Amaçlı %100
Belli Şartları Taşıyan Garanti (A- ve Üzeri Ratinge Sahip Firmalar)	100	Ratinge Göre

BIS (Araş, 2005, s.20'den Alıntı)

Teminatlarla ilgili getirilen önemli değişiklik; ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetlerinin teminat gösterilebilecek değerler arasından kaldırılmış olmasıdır. Basel II standart yöntemde herhangi bir teminatın bulunmadığı durumda krediler için uygulanacak risk ağırlığı %100'dür. Öte yandan perakende ve kurumsal portföy tanımının dışında ipotek karşılığı kullanılan kredilerde, eğer ipotek konusu gayrimenkul ikamet amaçlı kullanılıyorsa bu durumda, kullanılacak kredi %35 risk ağırlığı ile değerlendirilmektedir. Ticari amaçlı kullanılan gayrimenkul ipoteklerinde risk ağırlığı ise %100 olarak belirlenmiştir (Tablo 3.4). Ancak belli koşulların sağlanması halinde bu oranın %50'ye kadar inebileceği belirtilmektedir. (Aras, 2005)

Standart yaklaşımda temerrüde düşen KOBİ kredileri Basit Standart Yaklaşımda kullanılan kriterler dahilinde risk ağırlıklandırılmaya tabi tutulacaktır.

Tablo 3.4 Standart Yöntem İpotek Karşılığı Verilen Kredilerde Risk Ağırlığı

İpotek Türü	Risk Ağırlığı
İkamet Amaçlı Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Krediler	% 35
Ticari Amaçlı Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Krediler	% 100

BIS (Aras, 2005, s.21'den Alıntı)

3.1.4 Basel II İçsel Derecelendirme Yaklaşımında KOBİ'ler

İçsel derecelendirme yöntemine göre, bankalar risk ağırlıklarını belirlemek için firmaları kendileri değerlendirerek derecelendirme yapacaklardır. Bankalar ilk olarak ilgili derecelendirme notlarına karşılık gelen 'temerrüt olasılıklarını' hesaplayacaklardır. Sermaye yükümlülüğünün hesaplanması için bazı ilave parametrelere de ihtiyaç duyulmakta olup bu parametreler Temel İçsel Derecelendirme yaklaşımını kullanan bankalar için Basel Komitesi tarafından belirlenmiştir. Diğer taraftan Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımını kullanan bankalar ise bu parametreleri kendileri hesaplayacaklardır. Söz konusu parametrelerin hesaplanmasının ardından, Basel Komitesi tarafından her bir portföy için ayrı ayrı belirlenmiş olan 'risk ağırlığı formülleri' aracılığıyla risk ağırlıkları ve sonuç olarak sermaye yükümlülükleri belirlenecektir.

İçsel Derecelendirme Yaklaşımı Risk Bileşenleri:

- 1- Temerrüt Olasılığı (Bankanın firmaya verdiği dereceye göre hesaplanır)
- 2- Kayıp oranı (Temerrüde düşmüş kredide teminatlardan tahsil edilemeyen oran)
- 3- Kredinin Vadesi
- 4- Kredi Tutarı

Daha etkin bir risk değerlemesinin yapılabilmesine imkan tanıyacak bu yöntemde kullanılan risk bileşenleri yukarda belirtildiği gibi olup bu risk bileşenleri bankanın verdiği kredi derecesine göre hesaplanmaktadır. Bu yöntemde kredi müşterisinin riski ve kredi işleminin riski ayrı ayrı hesaplanmakta ve maruz kalınan risk bu çerçevede belirlenmektedir.

Diğer taraftan kurumsal portföyde yer alan KOBİ kredileri için şirket cirosu önem arz etmektedir. Basel Komitesi düzenlediği sayısal etki çalışmaları sonucu elde ettiği istatistiklerden hareketle, kurumsal portföyde yer alan KOBİ kredileri için kullanılacak risk ağırlığı formülünü, şirket cirosu arttıkça sermaye yükümlülüğünün artması sonucunu doğuracak şekilde belirlemiştir. Bu çerçevede cirosu 5 milyon €'dan az olan KOBİ'ler görece olarak en düşük sermaye yükümlülüklerine tabi olurken, şirket cirosu arttıkça sermaye yükümlülükleri de artmaktadır. Bu durumda KOBİ'ler büyük ölçekli firmalardan daha avantajlı durumda olabilmektedir.

3.2 BASEL II'NİN KOBİ KREDİLERİNE MUHTEMEL ETKİLERİ

3.2.1 Kredi Miktarı

Basel II ile birlikte herhangi bir kesime kullandırılan kredilerin toplam hacminde, sadece Basel II uygulamasından kaynaklanan önemli bir değişiklik olmayacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu toplam kredi hacminin genelde makro değişkenlere, portföylerin risk getiri profillerine, bankacılık sektörünün rekabet yapısına ve fon kaynaklarına erişimine bağlı olarak değişeceği düşünülmektedir. KOBİ'lere kullandırılacak toplam kredi hacmi bu açıdan değerlendirildiğinde, ülkemiz ekonomisindeki ve bankacılık sektöründeki gelişmelerin KOBİ kredilerinin artması sonucunu doğuracağı tahmin edilmektedir. Bunun en temel sebepleri olarak faiz oranlarındaki azalmaya paralel olarak kamu borçlanma

gereksinimindeki düşüşler ve kamu borçlanma enstrümanlarının getirilerinin azalması, ekonomideki olumlu gelişmeler paralelinde KOBİ'lerin ortalama kredi kalitesinin artması ve bankacılık kesiminin yurt dışından sağladığı uygun koşullu fonlardır.

KOBİ kredilerinin toplam tutarına ilişkin bu hususlar söz konusu iken, Basel II uygulaması ile münferit KOBİ'lerin ihtiyaç duydukları tutarda krediye daha rahat erişebilmeleri için izlenebilecek bir takım yollar da mevcuttur. Bu çerçevede, KOBİ'lerin çalıştıkları bankaların Basel II kapsamında kullandıkları ölçüm yönteminden ve diğer hususlardan haberdar olmaları önem kazanmaktadır. Bu sayede KOBİ'ler örneğin Standart Yaklaşım veya İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarından hangisinde kendileri daha avantajlı konumda ise o yaklaşımı kullanan bankalar ile çalışabilir veya bankaların perakende portföyünün büyüklüğüne göre bu portföyde sınıflandırılacakları bankalar ile çalışabilir veya yine perakende portföylerinde yer alabilmek için yüksek tutarlı kredilerini birden fazla bankadan temin etme yoluna gidebilirler. KOBİ'lerin talep ettikleri miktarda krediye erişebilmeleri açısından önem arz eden bir diğer husus da KOBİ'ler tarafından krediler için verilecek teminat ve garantilerin Basel II kapsamında dikkate alınan teminat ve garantiler olmasıdır. Bu kapsamda, KOBİ'lerin kendilerinin ve işletme sahiplerinin varlıklarını teminat olarak kullanmaları mümkün olduğu gibi bu alanda kamusal mekanizmaların geliştirilmesi de oldukça önemlidir. Özellikle yüksek riskli KOBİ'lerin (yeni kurulanlar, yüksek riskli sektörde çalışanlar) kamusal veya özel girişimler tarafından sağlanan garanti mekanizmaları ile desteklenmesi bu şirketlerin krediye erişim olanaklarını önemli ölçüde iyileştirecektir. (Yüksel, 2005, s.36)

3.2.2 Derecelendirme Gereklere ve Kurumsal yönetim

Basel II ile birlikte KOBİ'lerin kredi imkanlarına avantajlı faiz oranları ile erişebilmesi için önem arz eden konuların başında derecelendirme gereklereinin sağlanması gelmektedir. Bu çerçevede, KOBİ'lerin iyi bir derecelendirme notuna sahip olabilmeleri için ilk aşamada kurumsal yönetim ilkelerinin benimsenmesi ve uygulanması, kayıt dışı faaliyetlerin bulunmaması, başta yüksek özkaynak seviyesi olmak üzere güçlü bir mali yapıya sahip olma, KOBİ'lerin faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldıkları riskleri yönetebilme kabiliyeti, bağımsız kredi değerlendirme kuruluşları ve bankalarca talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilme yetenekleri ön plana çıkacaktır.

Bu kapsamda KOBİ'ler için problem olabilecek en önemli hususlardan biri derecelendirmeye yönelik yetersiz/eksik bilgi verilmesidir. Çünkü bankaların derecelendirme sistemleri çerçevesinde değerlendirdikleri husus, KOBİ'lere verilen krediler sebebiyle bankaların maruz kaldıkları riskin boyutudur. Riskin boyutu ise KOBİ'nin faaliyetleri dolayısıyla maruz kaldığı risklere ilave olarak, bankanın bu konuda yetersiz bilgiye sahip olmasını da içermektedir. Dolayısıyla KOBİ'lerden sağlıklı bilgi akışı olması durumunda, bankaların kredi imkanları ve faiz oranları da daha avantajlı konumlara erişebilecektir. (Yüksel, 2005, s.37)

3.3 BASEL II SONRASI KOBİLERDEN BEKLENENLER

Türkiye'deki reel sektörün %95'ini oluşturan KOBİ'ler, büyümenin lokomotifi konumundadır. Diğer taraftan kırılğan yapıları, gelişmiş ülkelerdeki örneklerinin aksine, bu büyümenin sağlam temellere oturmasını engellemekte, dönem dönem GSMH'da büyük iniş ve çıkışların oluşmasına neden olmaktadır.

İşletmelerin güçlü bir sermaye yapısına sahip olması her zaman uygun olanaklarla ve düşük maliyetle kredi sağlanması konusunda avantaj sağlamaktadır. Basel II uygulaması ile bu durum daha fazla önem kazanmaktadır. Güçlü sermaye yapısına sahip olan işletmeler kredi maliyetleri açısından mevcut uygulamaya göre Basel II'de daha fazla avantaj sağlayabilecektir. Ancak Türkiye'deki KOBİ'lerin büyük ölçüde özkaynak problemi ve sermaye yetersizliği sorunu yaşadıkları bilinmektedir. Bu durumda çok az sayıda KOBİ'nin güçlü sermaye yapısı kriterini sağlaması beklenmelidir. Bu konuda KOBİ'lerden kısa vadede beklenebilecek; işletmelerine yeni sermayedar bulmaları ya da firma birleşmeleri yoluyla daha sağlam bir sermaye yapısına sahip olmalarıdır. Ancak bunu işletmelerin kolayca sağlaması olanaklı olmayabilir. (Aras, 2005)

Türkiye'de kayıt dışılığın bazı kaynaklarca % 66'lara kadar yükseldiği öngörülmektedir. Bu oran, risklerin yarısının kayıt dışında kalması ve bankaların bunları ölçmemesi olarak ifade edilebilir. Yasal otoritelerin de önemle üzerinde durduğu risk odaklı bir finansal sektör yapılanmasında bankalar doğal olarak ölçemedikleri, işletmelere ait bu riskleri almak istemeyecek veya yüksek fiyatlarla alacaklardır. Neticede finansal sektördeki

sermayenin azlığı, yüksek fiyatla alınan bu risklerin dahi kısıtlı olmasına neden olacaktır. Kayıt dışılığın bu kadar büyük olması, aldığı riskleri iyi ölçemeyen finansal şirketlerin korumacı bir yapı ile hareket etmesine ve fiyatlamada bir emniyet marjı bırakmasına neden olmaktadır.

Ülkemizde risk odaklı yaklaşım hızla kabul görürken bu anlamda bir çözüm ancak bilinçlenme ile sağlanabilir. Esnek yapıları ve bankalarla yakın ilişkileri bu şeffaflık ve kayıt düzenindeki bilinçlenmenin, ekonomideki büyüklükleri de göz önüne alındığında KOBİ'lerden başlaması gereğini ortaya koymaktadır. KOBİ'ler hem fiyatlama avantajlarından yararlanabilmek hem de banka kaynaklı fonlar bulabilmek için kayıt düzenlerini geliştirerek işletme faaliyetlerini kayıt içine almak; bu kayıtları da eksiksiz bir şekilde bankalarla paylaşmak durumunda kalacaktır. KOBİ'lerin bu süreçte yapacağı tüm yatırımların belli bir maliyeti vardır ve bu yatırımlar uzun bir dönem içinde ancak gerçekleştirilebilmektedir. Dolayısıyla gerekli yatırımlara zamanında başlamayan KOBİ'ler bu yatırımlar için gerekli kaynakları bulmakta zorlanabilir ve kaynak bulmak için bu yatırımları yapmak zorunda kalarak kısır bir döngüye girebilirler. (TBB, 2004)

KOBİ'lerin etkin risk yönetimi uygulamaları, maruz kaldıkları riskleri yönetebilmelerine ve bu sayede sermaye yapılarının korunmasına ve güçlendirmesine olanak sağlayacağı gibi, aynı zamanda kurumsal yönetim ilkelerini benimsemeleri ve uygulamaları da yüksek kredi notu alabilmelerinde etken olacaktır. Risk yönetimi ve kurumsal yönetim yeteneklerini ne şekilde geliştirecekleri KOBİ'ler tarafından yeterince bilinmemektedir. Firmaların bu konunun önemini farkına varmaları gereklidir.

Basel II'de risk bazlı kredi fiyatlamasının temel alınması nedeniyle, firmaların kredi riskini azaltacak uygun teminatlandırma koşullarını sağlamaları maliyetlerin düşürülmesi açısından önem taşımaktadır. Bu gerçek KOBİ'lerin teminat olanaklarını arttırmaları konusunda bilinçlenmelerini gerektirmektedir. Kredi Garanti Fonu, kredi sigorta sistemi gibi diğer garanti mekanizmaları da bu aşamada KOBİ'ler için devreye girecek mekanizmalar olabilir. Standart yaklaşım yönteminde derecelendirme firmalarının, içsel derecelendirme yaklaşım yönteminde ise bankaların kendilerinin yapacakları değerlendirmelerde başka bir ifade ile verecekleri kredi notunun tespitinde firmalara ilişkin hem nicel bilgiler (bilanço ve gelir tablosu bilgileri, finansal rasyolar) hem de niteliksel

bilgiler (firma yönetiminin tecrübesi, kalitesi, yönetim, firmanın gelişim süreci, sektör içindeki konumu, iş kolundaki faaliyet süresi) değerlendirilecektir.

Bankalar Basel II ile birlikte, kendi risklerini ve sermaye yükümlülüklerini azaltmak için, kredibilitesi yüksek, kendi faaliyet alanında kayıt altında çalışan, sürdürülebilir karlılığa ve büyümeye sahip olan, şeffaf ve doğru raporlama sistemine sahip olan ve iyi yönetim sistemini oluşturmuş olan firmaları tercih edeceklerdir. Zira firma riski, kredi maliyetinin belirleyicisi olacaktır. Kredibilitesi düşük olan firma için bankanın daha fazla sermaye ayırma zorunluluğu, bankanın sermaye yapısı güçlü ve kredi notu yüksek firmalarla çalışmasını tercih etmelerine neden olacaktır. Bu durum Basel II'ye geçiş süreci çerçevesinde KOBİ'lerin hazırlıkları yapmalarını gerekli kılmaktadır.

Basel süreci KOBİ'ler için zorlayıcı olmakla birlikte, aynı zamanda, bu firmaları güçlendirecek özendirici düzenlemeleri de beraberinde getirmektedir. Ancak burada gerçek anlamda işletme olmayanların bu sistemin içinde olamayacağı ve sistemden elimine edileceği de gözden kaçırılmamalıdır. Öte yandan, Basel II ile KOBİ'ler için olası bazı avantajlar da göz ardı edilmemelidir. Bunlar aşağıdaki şekilde sıralanabilir;

- Yeni sistem KOBİ'leri finansal ve yönetsel olarak disipline edecek ve firma başarısızlıklarının bu yolla önlenmesi olanaklı olabilecektir.
- KOBİ'lerin risk ağırlıkları bu konuda uzman olan bankalar tarafından daha doğru değerlendirilecektir.
- Basel II ile bankalardan kredi alacak kredibiliteye sahip olan KOBİ'ler aynı zamanda kredi ilişkisi dışında da kullanabilecekleri standart bir "finansal nota" sahip olacaklardır.
- Bankalar tarafından kredi değerlemesi sırasında ortaya çıkan tespitler KOBİ'lerin gelecek finansal kararlarında ve planlarında kullanılacak değerli bilgiler olacaktır.

Bu süreçte KOBİ yöneticileri, firmalarında, sermaye, nakit akışı, iyi yönetim dengesini sağlayarak, etkin risk yönetimini uygulayarak firmalarında stratejik finansal yönetime daha fazla önem vermelidir.(Aras, 2005, s.25-26)

3.4 UFRS VE BASEL II

Şirketler için Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ile uyumlu finansal tabloların hazırlanması, özellikle banka ve benzeri finansal kuruluşlar tarafından “Basel-II Standartları” kapsamında risk değerlendirmesi yapılması açısından, oldukça önem arz etmektedir. Basel II’ye göre belirlenecek risk temelli fiyatlamalar firmaların kullandıkları sermaye maliyetlerini etkilemektedir

Özellikle finansal hizmet veren işletmeler açısından, Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) ve Basel II Standartlarının aynı amaçları paylaştığı söylenebilir. Her iki çerçevedeki amaç, işletme faaliyetlerinin daha şeffaf bir duruma getirilmesi ve bunun için piyasa katılımcılarına alacakları kararların kalitesini artıracak bilgileri sağlamaktır. Ayrıca, denetim kurumlarının ise ihtiyaç duyduğu bilgileri istenilen niteliklerde elde edebilmelerini sağlamak üzere temel bir yapı oluşturmaktır.

Halen Sermaye Piyasası Kurulu’na tabi işletmelerde 2005 yılı başından itibaren uygulanan bu standartlar (SPK, 2003) aynı zamanda Bankalar Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK) tarafından da benimsenmektedir. Ancak ülkemizdeki uygulamalara en büyük etkinin, 2008 yılında yürürlüğe girmesi öngörülen yeni Türk Ticaret Kanunu Tasarısıyla halka açık olsun olmasın tüm işletmelere muhasebe ve finansal raporlama konularında TMSK tarafından yayımlanan uluslararası muhasebe standartlarına tam uyumlu Türkiye Muhasebe Standartlarına uymaları zorunluluğunun getirilmesiyle ortaya çıkacağı şüphesizdir. Çünkü söz konusu tasarının 88. maddesinde yapılan bir düzenleme ile TMSK’na yetki verilmiştir. Buna göre “.....*gerçek ve tüzel kişiler gerek ticari defterlerini tutarken, gerek münferit ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan, Türkiye Muhasebe Standartlarına ve kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine aynen uymak ve bunları uygulamak zorundadırlar.*” (TTK Tasarısı, 2005:88/1)

Söz konusu muhasebe standartlarının temel yapı taşını kavramsal çerçeve oluşturmaktadır. Kavramsal çerçeve bir muhasebe standardı değildir. Kavramsal çerçevenin amacı, ilgililerin kullanımı için hazırlanan ve sunulan finansal tabloların tabi olacakları usul ve esasları belirlemektir. Çerçevede genel olarak; muhasebenin temel varsayımları, finansal

tabloların niteliksel özellikleri, finansal tabloların amacı ve unsurları ile bu unsurların tahakkuku ve ölçümleme esasları yer almaktadır.

UFRS ile uyumlu olarak finansal tabloların düzenlenmesi aşamasında işletmelerin finansal pozisyonunun, diğer bir ifadeyle varlıklarının ve borçlarının, gerçeğe uygun değer ile raporlanması benimsenmiş bulunmaktadır. Böylece işletmelerin net varlıklarının raporlama tarihi itibarıyla gerçeğe en yakın değeri üzerinden raporlanması istenmekte ve bu şekilde düzenlenen bir finansal tablonun kullanıcı gruplarına daha fazla yarar sağlayacağına inanılmaktadır.

Basel II standartlarının temelinde banka ve benzeri finans kuruluşlarının finansal riski en verimli şekilde yönetmek amacıyla oluşturulan standartların uygulanması yer almaktadır. Bunun için finans kuruluşlarının uygulayacakları içsel derecelendirme yöntemlerinde en önemli dayanağı firmalar tarafından düzenlenen finansal tablolar olacaktır. Söz konusu finansal tabloların UFRS ile uyumlu olması gerekmektedir. Bununla birlikte, kredi kullanan firmaların finansal tablolarının bağımsız denetim kuruluşları tarafından denetlenmesi de gündeme gelecektir. Çok yakın bir gelecekte; kayıt dışı uygulamaları olan, Dünya'daki gelişmelere ayak uyduramayan, finansal yapısını güçlendiremeyen, kurumsal yönetim performansını artıramayan, iç kontrol yapısı zayıf olan ve uluslararası finansal raporlama standartları ile uyumlu finansal tablolar üretemeyen işletmelerin yaşaması mümkün olmayacaktır. (Mısırlıoğlu, 2006, s.1-12)

4 SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1 SONUÇ

Basel II ile birlikte gerek bankacılık kesimi, gerekse reel sektör yeni bir döneme girmektedir. Önemli değişiklikleri getiren bu sürecin kaçınılmaz olduğu açıktır. İlerleyen dönemde bankacılıkta kredilendirme faaliyetleri büyük ölçüde Basel II kuralları ile şekillenecektir. Basel II içerisinde KOBİ kredilerinin durumunu değerlendirecek olursak, Standart yaklaşımda KOBİ'ler hem mevcut duruma hem de büyük ölçekli şirketlere göre daha avantajlı konumda bulunmaktadırlar. İçsel Derecelendirme Yaklaşımlarında ise büyük ölçekli şirketlere göre avantajlı konumda bulunmakla birlikte, mevcut mevzuata kıyasla tabi olacakları sermaye yükümlülükleri, derecelendirme notlarına bağlı olarak daha düşük veya daha yüksek olabilmektedir. Ayrıca Basel II bankalara farklı ölçüm yaklaşımlarının yer aldığı bir menü sunmaktadır. Bu sebeple Basel II ile birlikte farklı ölçüm yaklaşımlarını ve farklı derecelendirme sistemlerini kullanan bankalar olabilecektir. Bu farklılıklar KOBİ'ler açısından da farklı bankalarda farklı kredi imkanlarına sahip olabilmeleri sonucu doğurabilecektir.

Bankacılık sektörü tarafından KOBİ'lere kullandırılan toplam kredi hacmi, ağırlıklı olarak makro ekonomik koşullara ve bankaların fon kaynaklarına erişim imkanlarına bağlıdır. Benzer şekilde KOBİ kredilerinin ortalama maliyeti de ekonomideki genel faiz hadlerine, bankaların fonlama maliyetlerine ve operasyonel giderlerine oldukça duyarlıdır. Basel II sonrasında bankaların fonlama maliyetlerindeki olumlu veya olumsuz değişimler ile Basel II uygulamalarına ilişkin operasyonel giderler kredi maliyetlerine rekabet koşulları çerçevesinde yansıyabilecektir. Bu çerçevede, Basel II'nin KOBİ kredilerinin hacminde ve fiyatında oluşturması beklenen en önemli etki risk primlerinin artması ve kredi faiz oranlarında işlemlerin risklilik düzeylerine bağlı olarak farklılaşmaların belirgin hale gelmesi olacaktır. (Yüksel, 2005)

4.2 ÖNERİLER

Basel II Uygulamasına geçiş süreci başlamış olup, Basel II konusunda, bankalar, denetim otoriteleri ve tüm ilgili kesimler hazırlık yapma aşamasındadır. Basel II'nin bir süreç olduğu unutulmamalı ve bu süreçte ilgili kesimlerin üzerine düşeni gecikmeden

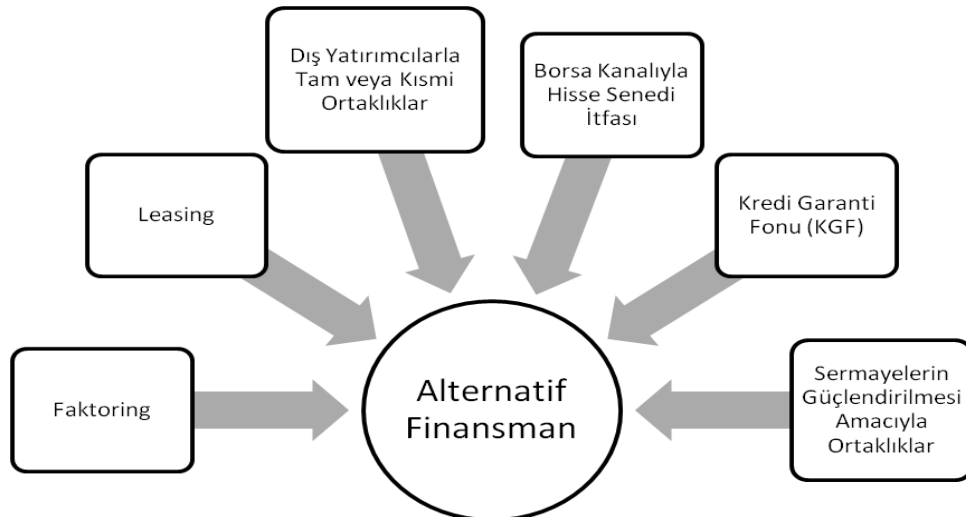
yapmasının kaçınılmaz olduğu bilinmelidir. Karşılaşılabilecek en önemli problem Basel II'ye hazırlıksız yakalanmaktır.

Bu konuda KOBİ'lerden temel beklenti;

- Şeffaf ve standart kayıt düzenine sahip olmak,
- Firmaların esas faaliyet konusunda çalışması,
- Risk yönetiminin etkinliğini artırmak,
- Teminat olanaklarını artırmak,
- Kayıt dışı ekonominin kayıt içine alınması,
- Sermayelerini güçlendirmeleri,
- Faaliyetlerinden doğan riskleri kompanse (hedge) edecek finansal enstrümanların kullanılması,
- Uluslararası kabul görmüş standartlarda, güvenilir mali tabloların üretilmesidir.

Orta vadede Basel II çerçevesinde zorlayıcı faktörler, KOBİ'ler için alternatif finansman kaynakları bulunmasını şimdiye kadar olduğundan çok daha fazla önemli hale getirecektir.

Bu bağlamda söz konusu alternatif kaynaklar şu şekilde özetlenebilir. Şekil 4.1

Şekil 4.1 Diğer Finansman Teknikleri

Şu an için faktoring ve leasing gibi alternatif finansman metotları KOBİ'lerce yaygın olarak kullanılmaktadır. Bununla beraber pek çok KOBİ için dış yatırımcılarla tam veya kısmi ortaklıklar oluşturma en önemli yeni finansman kaynağını oluşturacaktır. Borsa üzerinde hisse senedi itfası ile finansman sağlama, kısmi büyüklüklerinden ve yürürlükte bulunan SPK mevzuatından dolayı pek çok KOBİ için henüz mümkün gözükmemektedir. Ortaklıklar oluşturmak ise, hemen hemen her tür KOBİ için uygundur. Tek önemli sorun bu işletmelerin kısmi de olsa, operatif işletme yönetimlerini ortaklarına açma zorunluluğunun olmasıdır. Doğal olarak bu tarz ortaklıkların yayılması ülkedeki kurumsal kültürle ve şirketleşme düzeyi ile yakından ilgilidir. Diğer taraftan 1991 yılında kurulan Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. (KGF) de KOBİ'ler için alternatif finansman seçeneklerinden biri haline gelmiştir. (TBB, 2004)

Tüm bu yeni finansman alternatiflerinin yanında klasik anlamda banka kredileri KOBİ olarak tanımlanan işletmeler için temel finansman yolu olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

Akgemci, T. (2001). *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*.

<http://www.kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/docs/TA.pdf>

Aras, G. (2005). *Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci*.

<http://www.sbe.yildiz.edu.tr/BASEL%20II.pdf>

Bank For International Settlements, (2007). *History of the Basel Committee and its Membership*.

<http://www.bis.org/bcbs/history.pdf>

Candan, H. & Özün, A. (2006). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Erkumay, M. A. (2000). *KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Olanaklarından Faydalandırılması*.

http://www.spk.gov.tr/yayinlar/kye/2000_maslierkumay.pdf

KOSGEB, (2004). *Saha Araştırma Çalışması Ön Değerlendirme Raporu*.

<http://www.kosgeb.gov.tr/Ekler/Dosyalar/Yayin/130/saha%20arastirma%20on%20degerlendirme.pdf>

Mısırlıoğlu, U. İ. (2006). *UFRS ve Basel II'nin İşletme Faaliyetleri Üzerindeki Etkileri*.

<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/76MaliCozum/1ismailufukmisirlioglu.pdf>

SPK, (2006). *KOBİ'ler ve Halka Açılma*

<http://www.spk.gov.tr/kobi/>

SPK, (2003). *Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ*.

<http://rega.basbakanlik.gov.tr/main.aspx?home=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2003/11/20031115m1.htm&main=http://rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2003/11/20031115m1.htm>

TBB, (2004). *Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri*.

http://www.ebso.org.tr/tr/Konferans_KOBI_Kitapcigi.pdf

TTK Tasarısı, (2005). *Türk Ticaret Kanunu Tasarısı 7.Bölüm Türkiye Muhasebe Standartları Kurulunun yetkisi, Madde 88-1*.

<http://www.kgm.adalet.gov.tr/ttktasarisi.htm>

Türkan, E. (2004). *Türk Ekonomisinde Makro Kredi Kanalı: Ölçek ve Kalite Açısından Bir Değerlendirme*.

<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/evds/yayin/kitaplar/temkk.pdf>

Yayla, M. & Kaya, T. Y. (2005). *Basel II, Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*.

http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1272calismaraporu_2005_3.pdf

Yılmaz, B. H. (2007). *Basel II ve KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri*.

http://www.paradoks.org/makale/yil3_sayi1/hbyilmaz31.pdf

Yüksel, A. (2005). *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*.

http://www.bddk.org.tr/turkce/Basel-II/1275Basel_II_SME.pdf